

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

QARSHI MUHANDISLIK – IQTISODIYOT INSTITUTI



O'ZBEK TILINING SOHADA QO'LLANISHI

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:

100 000 – Ta'lim
400 000 – Biznes, boshqarish va huquq
800 000 – Qishloq, o'rmon, baliq ho'jaligi va veterinariya

Ta'lim sohasi:

110 000 – Ta'lim
410 000 – Biznes va boshqaruv
810 000 – Qishloq ho'jaligi

Ta'lim yo'nalishi: 60410100 – Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha)

60410400 – Moliya va moliyaviy texnologiyalar
60410500 – Bank ishi va audit
60411700 – Logistika (yo'nalishlar bo'yicha)
60112400 – Professional ta'lim (Qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalashtirish)
60811300 – Qishloq xo'jalik mahsulotlarini saqlash va dastlabki qayta ishlash texnologiyasi (mahsulot turlari bo'yicha)

QARSHI-2022

Talabalarining o'zbek tilidan yozma nutqini takomillashtirish va savodxonlikni oshirish.

“O‘ZBEK TILINING SOHADA QO‘LLANISHI” FANI

Fan (modul) kodi O‘ZSQM1104	O‘quv yili 2022-2023	Semestr Ta‘lim yo‘nalishi o‘quv rejasiga muvofig	ECTS krediti Ta‘lim yo‘nalishi o‘quv rejasiga muvofig
Fan (modul) turi Majburiy	Ta‘lim tili o‘zbek		Haftalik dars soati Ta‘lim yo‘nalishi o‘quv rejasiga muvofig
Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta‘lim	Jami yuklama muvofig
O‘zbek tilining sohada qo‘llanishi	Ta‘lim yo‘nalishi o‘quv rejasiga muvofig	Ta‘lim yo‘nalishi o‘quv rejasiga muvofig	Ta‘lim yo‘nalishi o‘quv rejasiga muvofig

I. Fanning mazmuni

“O‘zbek tilining sohada qo‘llanishi” fani nofilologik oliy o‘quv yurtlari barcha ta‘lim yo‘nalishlari bo‘yicha birinchi kursga mo‘ljallangan bo‘lib (1-semestr), egallashlari lozim bo‘lgan bilim, ko‘nikma, malaka, madaniy dunyoqarashning zaruriy me‘yorni asoslovchi fanlardan biridir.

Mustaqil davlatimizda o‘zbek tilining ijtimoiy mavqeyi tobora ortib borayotganligi, lotin yozuviga asoslangan o‘zbek alifbosi va imlo qoidalarining joriy etilganligi, ish yuritishda to‘liq davlat tiliga o‘tilayotganligi barcha mutaxassislarining millatidan qat‘iy nazar, o‘zbek tilini puxta egallashlarini taqozo etmoqda. Shuningdek, uzluksiz ta‘limning barcha bosqichlarida, jumladan, oliy o‘quv yurtlarining o‘qish boshqa tilda olib borilayotgan guruhlarda ham o‘zbek tilini o‘rganish yo‘lga qo‘yildi. Shunga ko‘ra, oliy o‘quv yurtlarida o‘zbek tilining sohalarida qo‘llanishi kursi o‘qitiladi.

II. Fanning maqsadi:

Fanni o‘qitishdan maqsad – talabalarining o‘zbek tilida soha bo‘yicha nutqiy kompetentligini oshirish; mutaxassislikka oid og‘zaki va yozma nutqida sohaviy terminlarni samarali qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirish, talabalarga soha bo‘yicha egallagan bilimlarni yozma va og‘zaki ravishda o‘zbek tilida ifoda etish malakalarini takomillashtirish; sohada qo‘llanadigan terminlar, asosiy tushunchalar va soha doirasida qo‘llaniladigan hujjatlarning rasmiylashtirilishini ta‘minlash, nutq uslublari, xususan, sohada ilmiy va rasmiy uslub imkoniyatlaridan foydalanish hamda ularni amaliyotga tatbiq etish ko‘nikmasini hosil qilish.

III. Ta‘lim berish natijalari :

Fan o‘qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar)

Fanni o‘zlashtirish natijasida talaba:

- o‘zbek tili imkoniyatlaridan amalda to‘g‘ri foydalanish kompetentsiyasiga, o‘zbek tilining sohada qo‘llash bo‘yicha tasavvur va bilimga ega bo‘lishi;
- o‘zbek tilida sohaga oid atamalarini tushunish, ularni mutaxassisligi mavzusidagi muloqotda mustaqil qo‘lay olish jarayonlarining xususiyatlarini bilish va ulardan foydalanish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi;
- sohaga oid matnlar bilan o‘zbek tilida tanishish, matn tuzish, uni tahlil va tahrir qilish, sohaviy hujjatlarni tayyorlash va rasmiylashtirish, kasbiy muloqot yuritish ko‘nikmalariga ega bo‘lish, tizimli tahlil qilish malakasiga ega bo‘lishi kerak.

IV. Ta‘lim texnologiyalari va uslublari:

- topshiriqlar asosida amaliy ish;
- jarayonga yo‘naltirilgan ta‘lim;
- bahs munozara;
- loyihalar ustida ishlash;
- mustaqil o‘rganish;
- taqdimot;
- yozma portfolioni tuzish;
- savol-javob suhbat;
- rolli o‘yinlar;
- amaliy mashg‘ulotlar.

V. Asosiy qism (Amaliy mashg'ulot):

1. **Mavzu:** "O'zbek tilining sohada qo'llanishi" fanini o'qitishning maqsad va vazifalari.

Tilning jamiyatda tutgan o'rni. Til va nutq. Til - tafakkur, til va madaniyat munosabati.

2. **Mavzu:** O'zbek tili – davlat tili.

"Davlat tili" tushunchasi. Davlat tili haqidagi hujjatlar va ularning mazmun-mohiyati.

3. **Mavzu:** Til va yozuv.

Yozuv haqida umumiy tushuncha. O'zbek yozuvlari tarixi. O'zbek yozuvlarining rivojlanish bosqichlari.

4. **Mavzu:** O'zbek adabiy til me'yorlari.

Talaffuz me'yorlari. Orfografik, orfoepik me'yorlar. So'z yasash me'yorlari. Morfologik va sintaktik me'yorlar.

5. **Mavzu:** O'zbektilining asosiy imlo qoidalar.

Asos va qo'shimchalari imlosi. Qo'shib yozish. Ajratib yozish. Chiziqcha bilan yozish. Bosh harflar imlosi.

6. **Mavzu:** Sohaga doir matnlarda tinish belgilarining qo'llanishi

Nuqta, so'roq va undov belgilarining qo'llanishi. Ikki nuqta va ko'p nuqtaning qo'llanishi. Vergul va nuqtali vergulning qo'llanishi. Tire, qavs va qo'shtirmoqning qo'llanishi.

7. **Mavzu:** O'zbek tilini lersikologiyasi.

So'z - leksikologiyaning o'rganish obyekti sifatida. So'zlardagi bir ma'nolilik va ko'p ma'nolilik. So'zlarning shakl va ma'no munosabatiga ko'ra turlari. Ijtimoiy leksika. Sohaviy leksika. O'zbek tilining leksik qatlamlari.

8. **Mavzu:** Adabiy nutq va uning uslublari.

So'zlashuv uslubi. Badiiy uslub. Ommabop uslub. Rasmiy-idoraviy uslub. Ilmiy uslub.

9. **Mavzu:** Til va terminologiya.

O'zbek terminologiyasining taraqqiyot bosqichlari. Tilning lug'at tarkibi.

10. **Mavzu:** O'zbek tili leksikografiyasi.

Umumiy va maxsus lug'atlar. Akademik, ommabop va o'quv lug'atlari. Sohaviy lug'atlar va ularda terminlarning qo'llanishi.

11. **Mavzu:** Sohaviy terminlarning yasashi.

Sohaviy terminlarni qo'llash xususiyatlari. Sohaviy terminlarning yasashi. Morfologik, semantik va sintaktik usullarda terminlar yasashi. Sohaga oid qisqartmalar.

12. **Mavzu:** Soha doirasiga belgilangan mavzu asosida ilmiy tadqiqot olib borish jarayonlari.

Soha doirasiga belgilangan mavzu asosida ilmiy tadqiqot olib borish jarayonlari. Maqola, tezis, taqriz, annotatsiya, rezyume matniga qo'yiladigan talablar.

13. **Mavzu:** Dastlabki ilmiy tadqiqotlarda adabiy til me'yorlari.

Dastlabki, ilmiy tadqiqot yozish. Ilmiy tadqiqotning tarkibiy qismlari va ularning adabiy til me'yorlari: kirish, asosiy qism, xulosa, adabiyotlar, perefaza (havola, iqtibos, sitata, abzats)

14. **Mavzu:** Matn va uning turlari. Sohaga oid matnlar ustida ishlash. Matn turlari. Ilmiy va ilmiy-ommabop matnlar. Mikro matn va makro matn. Ixtisoslikka oid ilmiy matnlarda sohaviy terminlar. Matnlar qisqartirish va kengaytirish yo'llari. Matn tahriri va tahlili.

15. **Mavzu:** Rasmiy uslubga xos xususiyatlar. Rasmiy uslubning shakllanishi, xususiyatlari. Hujjatchilik va adabiy til me'yorlari. Hujjatlarining zaruriy qismlari. Sohaga oid hujjatlar va ularning rasmiylashtirilishi. Rasmiy-idoraviy hujjat turlari. Tashkiliy hujjatlar, ularning zarur qismlari. Farmoyish hujjatlarining turlari. Farmoyish hujjatlarini sohalarida qo'llash xususiyatlari. Ma'lumot-axborot hujjatlarining turlari. Ma'lumot-axborot hujjatlarini yuritish tartibi va qo'llash xususiyatlari.

VI. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "davlat tili haqida"gi qonunlari hamda "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi" kabi davlat hujjatlarida o'zbek tilini Davlat tili sifatida o'qitish masalalari bo'yicha ma'lumot to'plash.

2. O'zbekiston respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmonida belgilangan vazifalarning amalda bajarilishi bo'yicha tilshunos va adabiyotshunos olimlarning fikr va mulohazalari bayon etilgan maqolalar bilan tanishish.

3. O'zbek tilining imlo qoidalarini soha egalarining savodxonligi. "Raqamli iqtisodiyot" mavzusida ijodiy matn yaratish.

4. O'zbek tili leksikasining boyish manbalari. Sohaga oid o'z va o'zlashgan so'zlar tasnifi.

5. O'zbek leksikografiyasi. Bir tili va ikki tili lug'atlar bilan tanishish. O'zbek tilining izohli lug'atida berilgan sohaga oid so'zlar izohi bilan tanishish.

6. Sohaga oid terminlar bo'yicha nstandart testlar tuzish.

7. Sohaga oid ilmiy maqola ustida ishlash. Maqoladagi sohaga oid atamalar va kalit so'zlar tahlili.

8. Soha olimlarining ilmiy asarlari bilan tanishish, shu asar asosida referat yozish.

9. Badiiy, so'zlashuv, publitsistik uslublarda matn tayyorlash.

10. Ixtiyoriy badiiy yoki ilmiy asar mutolaasi, o'qilgan asarlar jadvalini tuzish.

11. Og'zaki va yozma savodxonlikni o'stirishda asar mutolaasining o'rni haqida esse yozish.

12. So'zlashuv nutq uslubi. Nutqiy kompetentlikka rioya qilish. Sohaga oid ilmiy mavzuning og'zaki taqdimoti.

13. Publitsistik nutq uslubi. Publitsistik maqolalar bilan tanishish va tahlil qilish. "Men tanilgan soha va OA V" mavzusida esse yozish.

14. Soha bo'yicha terminlarga bo'lgan talabni o'rganish, yangi terminlar ustida ishlash.

15. Sohaga oid ixtiyoriy ilmiy mavzuda tezis, ilmiy maqolaga rezyume, annotatsiya tayyorlash.

VII. Talabalar bilimini baholash mezonlari va kreditlarni olish uchun talablar

Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha amaliy ko'nikmalar hosil qilish va o'zlashtirish mashg'ulotlarga to'liq ishtirok etish va modul platformasi orqali topshiriqlarni bajarish natijasida nazorat qilinadi.

Mustaqil ta'lim mavzulari modul platformasi orqali berilgan mavzular bo'yicha topshiriqlarni bajarish (test, referat va boshqa usullarda) bajariladi.

Fan bo'yicha talabalar test usulida oraliq nazorat va og'zaki (yoki test) usulida yakuniy nazorat topshiriladi.

Talabalar bilimni O'zbekiston Respublikasi O'QMTVning 2018-yil

9-avgustdagi 9-2018-son buyrug'i bilan tasdiqlangan "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimini nazorat qilish va baholash tizimi to'g'risidagi Nizom" asosida baholanadi.

Talabalar bilimni quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

talaba mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, ijodiy fikrlay oladi, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda — 5 (a'lo) baho;

talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda — 4 (yaxshi) baho;

talaba olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda — 3 (qoniqarli) baho;

talaba fan dasturini o'zlashtirmagan, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunmaydi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega emas deb topilganda - 2 (qoniqsiz) baho bilan baholanadi.

Yakuniy nazorat turini o'tkazish va mazkur nazorat turi bo'yicha talabaning bilimini baholash o'quv mashg'ulotlarini olib bormagan professor-o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi.

Fan dasturida berilgan baholash mezonlari asosida fanni o'zlashtirgan talabalarga tegishli ta'lim yo'nalishi (magistratura mutaxassisligi) o'quv rejasida ushbu fanga ko'rsatilgan kredit beriladi.

VIII. O'quv adabiyotlari hamda Internet axborot manbalari.

Asosiy adabiyot:

1. Qung'urov R., Begmatov E., Tojiev Y. Nutq madaniyati va uslubiyati Toshkent. 1992 yil
2. Mubiddinova X., Salisheva Z., Po'latova X. O'zbek tili (Oliy ta'lim muassasalari rus guruhlari uchun darslik). Toshkent. 2012
3. Хусанов Н., Хўжақулова Р., Дилмурдова И. Ўзбек тили (Ўқув қўлланма) 2020 4. Aminov M., Madvaliyev A., Mahkamov N., Maxmudov N. Ish yuritish. Toshkent. 2003.

Qo'shimcha adabiyot:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 -yil 21-oktabrdagi "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqei tubdan oshirish chora tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5850-son qarori.
2. O'zbekiston Respublikasining Prezidentining 2020 -yil 29-yanvardagi "O'zbekiston respublikasi vazirlari mahkamasi huzuridagi atamalari komissiyasining faoliyatini tashkil qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-40-son qarori.
3. Husanov N., Husanova M., Xo'jaqulova R., Yusupov E. "Iqtisodiyotda texnik yozuv". T. "Fan va texnologiya markazi", 2012. 152 b.
4. Ahmedova M.X., Gayubova K.A. "O'zbek tili". T. TATU. "Aloqachi" 2019.
5. O'zbek tilining izohli lug'ati (5 jildli) - Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2020.
6. Sohaviy lug'atlar.

Axborot manbalari:

1. <http://sahifa.uz/uzbeksko-russkij-aspx-Uzbeksko-russkiy-perevodchik>.
2. <http://library.ziyounet.uz/> - ta'lim portali

O'quv dasturi institut Uslubiy kengashi tomonidan ma'qullangan (Bayonnoma № <u>11</u> " <u>25</u> " <u>06</u> 2022-yil.
O'quv dasturi institut Kengashi tomonidan tasdiqlangan (Bayonnoma № <u>11</u> " <u>28</u> " <u>06</u> 2022-yil.
Fan (модуль) uchun mas'ul:
Begimov O.T. - O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini mudiri, f.f. d.
Taqrizchilar:
Jabborov X.J. - QarDU o'zbek tilshunosligi kafedrasini professori, f.f.d. Aminova Z.P. - O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini dotsenti, p.f.n.